

dr. Zvone Vodovnik

dr. Luka Tičar

OSNOVE DELOVNEGA IN SOCIALNEGA PRAVA

The Bases of Labour and Social Law

Druga, spremenjena in dopolnjena izdaja

IUS SOFTWARE®

GV
ZALOŽBA

Ljubljana 2016

KAZALO

I. del: DELO IN SOCIALA TER PRAVO

1. ČLOVEK IN POKLICNO DELO	13
1.1. Delo, Ustava in mednarodna pravila	15
1.2. Delovno in socialno pravo ter pravni sistem	17
2. DELOVNO IN SOCIALNO PRAVO, USTAVA IN PRAVNI PODSISTEMI	19
2.1. Delovno in socialno pravo ter Ustava	19
2.1.1. Urejevalna funkcija Ustave	20
2.1.2. Usmerjevalna funkcija Ustave	21
2.1.3. Interpretativna funkcija Ustave	21
2.1.4. Ustavni temelji pravne ureditve delovnih in socialnih razmerij	22
2.2. Delovno in socialno pravo ter civilno pravo	41
2.2.1. Izločitev delovnega in socialnega prava iz sfere civilnega prava	41
2.2.2. Uveljavitev in razvoj socialnih zavarovanj ter sistema socialne varnosti	42
2.2.3. Združevanje delavcev, kolektivna pogajanja in socialni dialog	43
2.2.4. Ohranjanje vezi med civilnim pravom ter delovnim	
in socialnim pravom	43
2.3. Delovno in socialno pravo ter kaznovalno pravo	45
2.4. Delovno in socialno pravo ter upravno pravo	46
2.5. Delovno in socialno pravo ter mednarodno pravo	48
2.6. Delovno in socialno pravo ter statusno oziroma korporativno pravo ..	51
3. DELOVNI SPORI	55
3.1. Individualni delovni spor	55
3.1.1. Individualni delovni spor v zasebnem sektorju	56
3.1.2. Individualni delovni spor v javni upravi	57
3.2. Kolektivni delovni spor	57
3.3. Zunaj sodno in pred sodno reševanje delovnih sporov	58
3.4. Reševanje delovnih sporov pred delovnimi sodišči	59
3.4.1. Načela postopka	60
3.4.2. Nekatere posebnosti postopka pred delovnimi in socialnimi sodišči ..	63
3.5. Ustavna pritožba	64
3.6. Vložitev tožbe pri Evropskem sodišču za človekove pravice	64
3.7. Drugi subjekti, ki so pomembni za učinkovito varstvo pravic zaposlenih	65
SUMMARY – first part	68
LITERATURA	98

II. del: INDIVIDUALNA IN KOLEKTIVNA DELOVNA RAZMERJA

4. PRAVNA UREDITEV INDIVIDUALNIH DELOVNIH RAZMERIJ	109
4.1. Izhodišča zakonskega urejanja	109
4.2. Primer temeljnega načela delovnega prava	118
4.3. Pogodba o zaposlitvi	120
4.3.1. Splošni pravni okvir	120
4.3.2. Različne vrste in zvrsti pogodb o zaposlitvi	127
4.3.3. Sprememba delodajalca	131
4.4. Prenehanje pogodbe o zaposlitvi in delovnega razmerja	133
4.4.1. Razlogi, zaradi katerih lahko preneha pogodba o zaposlitvi	133
4.4.2. Odpoved pogodbe o zaposlitvi	135
4.4.2.1. Redna odpoved	137
4.4.2.2. Izredna odpoved	143
4.4.3. Posebno relativno pravno varstvo pred odpovedjo	145
4.4.4. Prenehanje pogodbe o zaposlitvi na podlagi sodbe sodišča	147
4.4.5. Prenehanje veljavnosti pogodbe po samem zakonu	148
4.5. Samozaposlene osebe in ekonomsko odvisne osebe	148
4.6. Kratek pregled delovnih pogojev	149
4.6.1. Delovni pogoji na novo zaposlenih delavcev	150
4.6.2. Nekateri denarni prejemki iz delovnega razmerja	150
4.6.3. Delovni čas in z njim povezane kategorije	152
4.6.4. Letni dopust in odsotnosti z dela	154
4.7. Izobraževanje delavcev	156
4.7.1. Pravna ureditev	156
4.7.2. Urejanje trajnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja zaposlenih v nekaterih državah in v Evropski uniji	158
4.8. Odgovornost	160
4.8.1. Disciplinska odgovornost	160
4.8.2. Odškodninska odgovornost	161
4.9. Posebne pravice in posebno varstvo ranljivih kategorij zaposlenih	162
4.9.1. Varstvo žensk, materinstvo in starševstvo	163
4.9.2. Varstvo mladine, invalidov in starejših delavcev	164
4.10. Nadzor nad izvajanjem delovne zakonodaje	165
5. KOLEKTIVNA DELOVNA RAZMERJA	166
5.1. Socialni dialog na evropski ravni	167
5.2. Socialni dialog in kolektivni sporazumi	169
5.3. Kolektivne pogodbe	169
5.3.1. Stranki kolektivne pogodbe	171
5.3.2. Sklenitev kolektivne pogodbe	173
5.3.3. Vsebina kolektivne pogodbe	173
5.3.4. Veljavnost kolektivne pogodbe	175

5.3.5.	Prenehanje kolektivne pogodbe	177
5.3.6.	Preprečevanje in reševanje sporov med strankami kolektivne pogodbe	177
5.3.7.	Evidence kolektivnih pogodb	179
5.4.	Sodelovanje zaposlenih pri upravljanju	180
5.4.1.	Načela sodelovanja zaposlenih pri upravljanju	184
5.4.2.	Zakonska ureditev sodelovanja zaposlenih pri upravljanju v gospodarstvu	186
5.5.	Stavka	199
5.5.1.	Temeljne značilnosti instituta	200
5.5.2.	Primeri iz sodne prakse	201
	SUMMARY – second part	203
	LITERATURA	251

III. del: USLUŽBENSKA RAZMERJA

6.	POSEBNOSTI DELOVNOPRAVNEGA POLOŽAJA JAVNIH USLUŽBENCEV	257
6.1.	Splošna in posebna delovnopravna ureditev položaja javnih uslužbencev	258
6.2.	Skupna načela o položaju javnih uslužbencev	261
6.3.	Plače v javnem sektorju	263
6.3.1.	Osnovna plača	264
6.3.2.	Del plače za delovno uspešnost	266
6.3.3.	Dodatki k plači	266
6.3.4.	Določitev plače javnega uslužbenca	267
6.4.	Položaj javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti	268
6.4.1.	Urejanje uslužbenskih razmerij in odločanje o položaju javnih uslužbencev	268
6.4.2.	Javni natečaj	270
6.4.3.	Pooblastilo za odločanje o konkretnem pravnem položaju uslužbenca	270
6.4.4.	Sistemizacija in kadrovski načrti	271
6.4.5.	Kadrovske evidence in evidenca internega trga dela	272
6.4.6.	Sklenitev delovnega razmerja ter dvostransko in enostransko urejanje pravic in obveznosti javnih uslužbencev	272
6.4.7.	Pogodba o zaposlitvi za določen čas	275
6.4.8.	Nezakonita zaposlitev	275
6.4.9.	Delovna mesta in položaji	276
6.4.10.	Nazivi	277
6.5.	Pravice in obveznosti javnih uslužbencev	278
6.5.1.	Urejanje in odločanje o pravicah in obveznostih	278
6.5.2.	Izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje	280
6.5.3.	Ocenjevanje, napredovanje in priznanja javnih uslužbencev	281

6.5.4.	Disciplinska in odškodninska odgovornost	281
6.5.5.	Premestitev	283
6.5.6.	Mirovanje pravic in obveznosti iz delovnega razmerja	284
6.6.	Prenehanje delovnega razmerja	284
6.7.	Druga pomembnejša vprašanja	287
	SUMMARY – third part	288
	LITERATURA	369

IV. del: PRAVNI TEMELJI SOCIALNIH RAZMERIJ

7.	DRUŽBOSLOVNI IN PRAVNI VIDIKI SOCIALNE VARNOSTI	375
7.1.	Sistemi socialne varnosti	377
7.2.	Pravni viri na področju socialne varnosti	379
7.2.1.	Univerzalni pravni viri socialne varnosti	380
7.2.2.	Evropsko pravo socialne varnosti	383
7.2.3.	Dvostranske in večstranske pogodbe na področju socialne varnosti . . .	389
7.2.4.	Notranji pravni viri	390
8.	NAČELA SOCIALNE VARNOSTI	391
8.1.	Načelo enotnosti socialne varnosti	391
8.2.	Načelo vzajemnosti in načelo družbene solidarnosti	393
8.3.	Načelo univerzalnosti	400
8.4.	Načelo demokratičnosti	406
8.5.	Načelo komplementarnosti javnega in zasebnega na področju socialne varnosti	407
8.6.	Načelo pravnosti	409
8.7.	Načelo nezastarljivosti, neodtujljivosti in spoštovanja pridobljenih pravic iz obveznih zavarovanj in socialnega varstva	411
8.8.	Načelo zveznosti postopka uveljavljanja in varstva socialnih pravic . . .	413
9.	TRG DELA, ZAPOSLOVANJE IN ZAVAROVANJE ZA PRIMER BREZPOSELNOSTI	421
9.1.	Trg dela, zaposlovanje in varstvo pred brezposelnostjo, Ustava in akti mednarodnega prava	421
9.2.	Zaposlovalna razmerja in vloga države	426
9.2.1.	Storitve za trg dela	428
9.2.2.	Aktivna politika zaposlovanja	432
9.3.	Zavarovanje za primer brezposelnosti	440
9.3.1.	Pravice brezposelnih oseb	445
9.3.2.	Uveljavljanje pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti in nadzor	451
9.4.	Vrnitev sredstev in odškodninski zahtevki	452

9.5.	Štipendiranje	453
9.6.	Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije.....	455
9.7.	Zagotavljanje dela delavcev drugemu uporabniku.....	455
9.8.	Podzakonski predpisi s področja zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti	457
10.	SISTEM POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA	459
10.1.	Zavarovanci obveznega zavarovanja, nastanek obveznega zavarovanja in zagotavljanje pravic.....	460
10.2.	Starostna in predčasna pokojnina	465
10.3.	Pravice invalidov.....	468
10.4.	Pravice za primer zavarovančeve smrti ali pogošenosti.....	475
10.5.	Druge pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja	479
10.6.	Usklajevanje pokojnin in prejemkov na podlagi invalidnosti	481
10.7.	Pridobivanje, uživanje in izguba pravic	481
10.8.	Matična evidenca in dolžnost obveščanja.....	484
10.9.	Zagotavljanje sredstev, prihodki in odhodki obveznega zavarovanja ..	484
10.10.	Postopek uveljavljanja in varstva pravic	487
10.11.	Organiziranost pokojninskega in invalidskega zavarovanja	489
10.12.	Povrnitev povzročene škode	490
10.13.	Dodatna pokojninska zavarovanja in druge oblike varovanja starostnikov	491
11.	SOCIALNA VARNOST IN ZDRAVJE	502
11.1.	Zdravstveno varstvo	502
11.2.	Zdravstvena dejavnost kot javna služba	503
11.3.	Zdravstveno zavarovanje	504
11.4.	Predmet zdravstvenega varstva v okviru zdravstvenega zavarovanja ..	506
11.5.	Financiranje zdravstvenega zavarovanja	508
12.	SOCIALNO VARSTVO	510
12.1.	Vloga države	510
12.2.	Denarne socialnovarstvene pravice	513
12.2.1.	Denarna socialna pomoč in varstveni dodatek.....	513
12.2.2.	Denarna socialna pomoč	515
12.2.3.	Varstveni dodatek	522
12.3.	Socialnovarstvene storitve	523
13.	STARŠEVSKO VARSTVO IN DRUŽINSKI PREJEMKI	525
13.1.	Dopusti za starševstvo	527
13.1.1.	Materinski dopust	527

13.1.2. Očetovski dopust	528
13.1.3. Starševski dopust	528
13.2. Družinski prejemki	529
13.2.1. Starševski dodatek	530
13.2.2. Pomoč ob rojstvu otroka	530
13.2.3. Otroški dodatek	531
13.2.4. Dodatek za veliko družino	531
13.2.5. Dodatek za nego otroka	532
13.2.6. Delno plačilo za izgubljeni dohodek	532
SUMMARY – forth part	534
LITERATURA	556
STVARNO KAZALO	563
INDEX	569